

Rättegångs Ordinantie, som effter thenna dagh hollas skal. Giord ...

SOT // Kungl. förordningar / I. saml.

Tillkomstår 1619.

Digitaliserad år 2016

National Library
of Sweden

Upplys

19

Rättegångs
 Ordinantie,
 Som effter theñna
 dagh hollas skal.
 Stord på Ristz daghen i Srebroo/
 Åhr

M. DC. XIV.

Stoekholm /
 Tryckt på nytt aff Ghr. Reusner.

Nils Reusner

ANNO M. DC. XIX.

67

1619

51

Gloria Altissimo

Suorum Refugio.

Handwritten notes in brown ink, including a signature and some illegible text.

Faint, mirrored text from the reverse side of the page, appearing as bleed-through.

13.

Wij Göstaf Adolph / Medh
Gudz Nådhe / Sverigis / Göchts /
och Wendis vifkorade Konung och
Arffurste / Storfurste till Finland /
Hertigh till Estland och Wästmanneland / etc.
Göde här medh watterligt / at effter som wil för-
nimme aff the oendelige Klagemål / som oss da-
gelligen ifrån wåre trogne Vnderfåter / menige
Riitsens Inbnggiare / högre och lägre / företöma /
at Lagh och Rätt icke bliffuer tilböriligen hand-
hassd / och såsom rättwiisan / så och ett wälbestått
Regemente kråffuer / skipad / hwilket sigh ther
vithaff måst förorsaker / at Håredz och Lagh-
mans Ting å Landet / så och Rådhsfigurne i
Städerna / icke således achtas och förestås / äre
en heller widh then myndyghet / som the effter La-
ghen borde: Sedhan at Almogen esomofftast
vithan sanferdigh lagligh besteedh begiffuer sigh
strax till Hofwa / ther at flagha sin Saak vith
sins Wederparts frantwahru / hwilket man se-
dhan besinner gemenligen stee aff them som föres-
klagan åstunda / och orätt hassua vppåstå: Hwar
vithaff fölter / at wij antingen måste them snöpl-

U i j gen

mo

gio.

62

gen affwilsa låta/eller giffua på theas berättelse
ett sådant bestedh / som then andra Parten som
oftast lånder til förfång och präjudicium: Och
bliffuer således en rättwils Saak icke försärligen
vthan aff wrång och orättwils berättelse präju-
dicerat, och wäl vnderfundom aldeles omfördit/
Och wij vthan återwändo / först aff then ene/och
sedhan then andre medh oendelige Klagemål och
beswåringer bekymbrade och ofwerlupne. Så al-
thenfund wårt Konungzlige höghe Embete i syn-
nerheet fråssuer / at wij skole holla wåre Vnder-
säter widh Swertigis Lagh och all Rättwilsso /
Och ther emoot all Wrångwilsso och Slagh ne-
dertryckta / effter wår ndersta macht / effter såsom
wij oss ther om stades til thet högste winlagdt
hassue / och ån her effter så mykit mögeligit / beflis-
te wele: Therföre hafwe wij / betrachtandes / at
then hellsosamma Iusticia kunne bequemligest för-
medelst laghllige ordentlighe Rättegånger widh
macht hollas och administreras, nu på thenne
Ristzdagh / medh sampelige Ständernes Rådth
och samptycke / glort en sådan Ordning / som föl-
ler / then wij wele / at för Lagh achtas och obser-
veras skal.

I.

Först / Tilägne wij här medh alle
Håredz

Håredz höff
Nåmder /
Stadhern
vinger och
hætt / so
Stadslagh

Til t
mara förp
ta / och rät
tråtor / C
som för the
fluta någ
renne år
något Jaf
mete i thet
Domen /
de offuerst

Til t
ne dagh
tadhe / t
är om N
elst ext

14.
Häredzhöfdingar och Laghmän / medh sine
Nämnder / så ock Borgmästare och Rådhmän
i Stådherne / all macht och myndigheet i Rättes-
gångar och Domar / så ock annan Rätt och Rät-
tigheet / som them effter Eweriges Landz och
Stadzlagh medh rätta bör och tilkommer.

II.

Til thet Andra / Ther emot skole the
wara förplichtade at optaga / flitelligen ransa-
ka / och rättwisligen ättskilla och döma / alle the
erätor / Controversier, så ock alle andre saker /
som för them effter Laghen komma bör / och teke
skluta någon saak ifrån sigh / medh mindre tilfö-
renne är Doom ågångin / döggh måge the / hwar
något Zäff är på färde / eller the märcke sigh teke
wete i thet fall hwadh Lagh är / så länge opsättta
Domen / at the sigh hoos oss och wår förordna-
de öffuerste Doom förspöria måge.

III.

Til thet Tridie / Och skole effter then-
ne dagh alle Häredzhöfdingar wara förplich-
tadhe / tree gångor om Åhret ordinariè, såsom
är om Nyåhret / Valburgis och Michaëlis, och
ellessi extraordinariè, när sigh något fall så tildra-

A iii

gher

ger och behöfwas kan/ hälla Ting i hwarle Häradt/ Och Lagmannen at minst en gång hwar tre die Åhr tingta i alle Häreder / öfuer sin hele Lagsagu. Försumar thet någon/ och thet bliffuer klagat / så böte Häredzhöfdinge trettio daler/ och Lagmannen sextio daler till treskiftes/ Rottunge/ Målsägande och Härade för hwarle Tingstamma han försumar. Samma Rätt warre medh Borgmästare och Råd/ som medh Häredzhöfdingar / om the försuma sin Rådstugudagh / och the bliffuer klagat öfuer. Och skole wære förordnade Landzhöfdingar/ Ståthållare och Befalningzmän i hwarle Landzände/ Stadh och Häredh/ haffue icke noga opseende/ at thetta således må effterkommit bliffua.

III.

Til thet Fierde / Hwadh som nu således å Häredz och Lagmans Ting eller å Rådstugudömdt warder / thet skal haffua Laga krafft medh sigh / Och skole wære Landzhöfdingar / Ståthållare och Befalningzmän hålla the hand öfuer / at Häredzhöfdingers / Lagmans / så ock Borgmästare och Rådz Domar / måge effterkomne och exsequerede warda / så frampe the hwar klagat bliffuer / icke wære swara til saken / dogh hwarom och enom lagligt Wadh vithi the ärens

Ärenden/ som effter Laghen wädias må förbe-
hollit.

V.

Til thet Fempte / Således skal här
effter wädias å Landet / Ifrån Häredzhöfdin-
ge vnder Lagman / ifrån Lagman vnder oss / och
wår Konungzlige Hoffrätt / 3 Städerne / ifrån
Rådhsfugu vnder oss och wår Konungzlige Hoff-
rätt. Och skal häruthinnan alltidh achtas /
at thet medh lagligen procederas, och ingen för-
sumar i rätten tidh at wädia / så frampthan
thet will ähniuta. Och på thet ingen genom
laghligit Wädlande kunne komma på såfång
omkostnat och skada / så skal then som wädia will /
swara förplichtat at sätta Borgen för sigh / och
swara Åkäranden til rätta / till näste Konungzlig
Hoffrätts sammankomps / och icke längre thet
medh fördröisse.

VI.

Til thet Siette / Wij wele ock at in-
gen effter thenne dagh skal bliffua berodd om nå-
ghot Domare Embete / eller sigh thet medh be-
fatta / förr än han haffuer gjort sin Domare
Eedh / thet ware sigh Häredzhöfdingar / Lagh-
män /

mån/ Borgmästare och Rådhy i Städerne/ wår
Doomhassuande/ medh theras Nämnd och Bije
stättare / eller wår Ståthållare och Fougdtar/
så wiljdt Rådhyfugun widkommer.

VII.

Til thet Siwnde/ Så skal ock ingen
hår effter medh någon Rättegångz saak/ ehwad
namn hon hassua kan / vnderstå sigh at begiffue
sigh til oss / förr än han hassuer söcht thesse förb.
Ting/ och taget ther Doom å Saken/ medh min-
dre så kan wara/ at han hassuer orsaak sigh Rät-
teldds at klaga / och kan bewissa / at honom å
Tinget Rätten förwägras. Vthi hwilket fall
then Domare som han påtlaggar / är thet Hä-
redzhöfdinge / så skal han aff Laghmannen på
Åkärändens begäran til näste Lagmans Ting
stämnd warda / är thet Laghman eller Borgmä-
stare och Rådhy som klagas össuer / så må Åkä-
randen besökta oss eller wår Konungzlligh Hoff-
rätt / och taga stämning på Swaranden / Hwil-
ken sedhan skal wara förpligheet at comparera
och swara Åkäranden til rätta / för oss och wår
Konungzlligh Hoffrätt / och ther lida och ond-
gälla hwadh Rätten medhgiffuer.

VIII.

Til thet Ottonde / När nu någon
 Haffuer lagligen wadt ifrån förb. Ting in vnder
 oss och vår Konungzlige Hofrätt / så skal han
 taga bestedh å Tinge / och Domarenar wara
 plichtige honom thet at medhdela / och begifwa
 sigh ther medh till oss / eller vår vthi Stockholm
 residerande Hofrätt / och taga Stämning aff
 vår Doombaffuande eller Præsident, på sin Bes
 derdele man: Swadh sedhan aff oss och vår Ko
 nungzlige Hofrätt dömdt och affsagd warder /
 thet skal stånda / och en återgånga / och haffue
 thet ingen macht sedhan yttermera at qwållia /
 wedh tit hundrade Dalers straff tilgörandes /
 för Konungz Doombrot / och ware icke theste
 mindre fälter åth Saken.

IX.

Til thet Nijonde / Effter wij ock för
 nimme / at våre Ståthållare och andre Befal
 ningzmån öffuertrådhe som oftast sitt Embete/
 och vthi ens annars / i så måtto / at the som medh
 rättu borde wara Saaksofiare och Exsecutores
 på våre wagnar / kaste sigh vp för Domare / och
 confundera sitt och Håredzhöfdingarnas Em
 bete. Thersföre wele wij här effter ther medh
 således haffua hållit / at ingen Ståthållare el
 ler

16.

vår
 Bis
 dtar/
 ingen
 hwad
 egiffue
 e förb.
 h min
 h Rät
 nom å
 er fall
 t Hå
 nen på
 z Ting
 gemå
 å Hå
 Hoff
 Hwoll
 parera
 ch vår
 ch vnd
 Ell

65

ler Fougdie skal sigh wijsdhare medh Landzdom
mar befatta / än fordra Sakerne på wåre wåga
ner till råtta / såsom ock driffua oppå / at the La
gha Tingzinmar icke bliffua försumade. Hwar
ock aff Domarenar företages i så måtto någon
försumelse / så skole the vthkräftia förestreffne bö
ter / och them åthwarne / at icke någhon wijsdare
Försumelse företages: Bliffuer än så ingen boote
oppå / så måge the giffua oss eller wår Konungz
ligh Hoffrätt ther om tillkänna / och hwadh aff oss
eller wår Doombassuande bliffuer affsagdt /
strängeligē / och som Saken är till / fullfölle och ex
sequere. Klagar ock Håredzhöfdingen eller
Laghmannen / at honom aff wåre Befalningz
män skeer intrång / så skal hwar wara plichitigh
at swara then andra till Rätta.

X.

Til thet Tijonde / Och ändogh wijs
såsom Sweriges Lagh förmåler / Almogens
liåremål sielff optaga / höra och råtta wele / och
oss sielffue / så mykit mögeligit / altidh winläga
gia / at wåre trogne Vnderfåtare altidh må
ghe widh Lagh och Rätewiisa skyddade bliffua /
Dogh althenstund wijs för andre Rijsens höghe
uödle

nödighe ärender / så ock margfallighe bestwår
skuld / icke altsidh sielfsue Personligen alle Rätte-
gångz saker kunne blifwistas / effter som wiij ock
för Rijsens wålferd skuld / icke altsidh kunne blif-
ua på ett ställe / vthan moſte effter som fridh eller
felgde tidher kråffte / off ther hån försoge / ther
wiij förnimme wår närwaru til Rijsens wårn
och biſtånd måſt wele behöſſues: Så på thet
Rätten må altsidh haſſua ſin ordentelighe fram-
gång / och wåre trogne Vnderſåter wete på
hwadh ort och ſtälle the ſina Rättegångz saker
aſläggia / och rättwijs Doom förwånta ſkole /
Therföre haſſue wiij oprättat och ſtadgat wår
Konungzlighe Hoffrätt / och öſſuerſte Doom / vchi
wår Stadh Stockholm / hwilken wiij ſå vchi wår
når: ſom frånwaru giſſue macht at döma Ko-
nungzdoma.

XI.

Til thet Elloſſte / Och ſkal före-
ſkreffne wår Hoffrätt wåra beſlåd aff ſiorton
Personer / ibland hwilke Rijsens Droket al-
tsidh ſkal wåra en / medh fyre andre aff Rijs-
sens Råd / fem aff Adal / och fyre andre lärde
och Laghſarne åhrllige Mån: Och ſkal Drot-
zeten ſtådze wåra wår Præſident eller Doomhaſ-

uande/och honom till h̄telp en annan för vice Præsident förordnas.

XII.

Til thet Tolfste / Sedhan thenne wår Konungzllighe Hoffrätt en gång medh sticke-
lige Personer besatt är / och någon aff them se-
dhan kunde anten genom döddhen ifrån kallas /
eller eliest wahnsfödr warda / eller ock på hwarie
handa sätt thetta sitt Domare Embete q̄wilt
gånga / så skole the andre / som än nu Embetet
bekläda / off sex Mån i Wahlet sättia aff sam-
ma stånd och wilkor / som then förre warit haff-
uer / innan sex wikor näst ther effter / aff hwilke
sex off förestälte Personer wis en uithwålia / och
i then affgångnes stadh förordna och insättia
wele.

XIII.

Til thet Trettonde / För thenne wår
Konungzllighe Hoffrätt och öffuerste Doom skal
först införas / cognosceras och ändeligen slutas
alle Laghwadde ärender / som vnder off wädlas
pläge / och instutas tunne och böre / thet ware
sigh ifrån the Furstellighe Hoffrätter i Fursten-
dömen / effter Donationernes lydelse / Laghmans
Ting

19
Tingen och Rådhsfugu i Konungedömet/Landz
rådhet i Estland / och Borgmästare och Rådht
Kåfle och Narfwen / Inge vndantagandes / Och
skal ifrån then Konungzlige Hofrätt ingen haff
ua macht at wädia.

XIV.

Til thet Fiortonde / Sedhan / på thet
hwart och ett Stånd widh sin wälsångne Frii-
heet och Rättigheet må handhaffd warda / så we-
le wi / at hwar någhon Adelsman vthi Konunge-
dömet sigh således förbrüter och mishandlar /
at han ther igenom (så framt han til Saken
bindas kan) förwårdar Liff / Åre / Adeltgh Frii-
heet och Privilegier, Godz eller arflig Rättig-
heet / han skal allenast comparera för then Ko-
nungzlige Hofrätt / och ther anamma sin Doom /
doch så förståendes / at Saken och Gärningen /
först ther hon är giord / ransakas och skärskodas /
å Häredz eller Laghmans Ting å Land / eller å
Rådhsfugun i Städerna / Och at Personen se-
dhan medh ransakningen förstickas til thenne
wår Konungzlige Hofrätt / ther at anamma
Sentens och Doom. I lika måtto / ther nå-
gre aff Adel haffua tråta sin emellan / eller medh
andre om någhot Arffskifte eller Jordegodz in-
nan

nan Konungedömmet / så skal thet skee för henne
wår Konungzlige Hofrätt. Men ligger godz/
som trätes om / innan Förstendömmen / så må
ghe the för si sökia then Förstlige Hofrätt / hwar
tom och enom laghligit Wadh efter Donatio-
nener förbehållet. Men wthi alle andre ärender/
thet ware sigh Synner eller Tråtor om Åker /
Eng / Skog / Siskewatn / etc. Gåld och Skuldsak-
ter / Sfuertwåld / Drått / Injurier eller hwadh thet
wara kan / som anten en Adelsman gör androm/
eller honom af androm wedhersars / thet ware
sigh i Städerna eller på Landzbygden / så skal han
söka och swara å Ting och Rådhsstugu / och niu-
ta så wål som vndgålla alt thet Lagh och Doom
medhgifuer / dogh hwart och ett Ståndz Friheet
och Rättigheet / efter Landz och Stadzlagh oför-
kränckt / Men så skal thet / som förb. står / icke för-
ståndet wara om the Adelsmän / som sigh bruka
låta i Krigzswåsend / och ther i någhre måtto för-
brnta / hwilke så länge the riidha vnder Konun-
gens eller Konungens Embekmäns Baner / el-
ler them ellest i Krigzsaker någhot befalt blif-
uer / skole krigz Artillar och Rätt vndergifne
wara.

XV.

Til thet Femptonde / Så skal ock
then.

19.
thenne wår Doombassuande medh sine Adles-
ribus åhrligen öfuersee alle Doomböcker öfwer
hele Konungedömet / och ther the befinne någon
Domare / at bassua sålt en orättwijs Sentens
för Wåld/Wånskap / Saat/ Mutor/etc. skuld/
then skole the bassua macht at stämpna till rätta/
och han ware förplichtat in för them at förswara
sin Doom / eller vndgålla hwadh Lagh medh
giffuer. Och skole förthen skuld alle Håredzhöf-
dingar och Laghmån / så ock Borgemästare och
Rådhmån i Städerna vara förplichtade/åhrli-
gen om Kyndermesso tijdh/at lessuerera i Stock-
holm til wår Advocat Fiscal theras öförfalstade
Doomböcker / Hoo thet försumar / skal hwar
gång thet skeer / böta tretton daler / Domarens
eensaat / och likwål lessuerera Doomboken in.

XVI.

Til thet Sextonde / Öppå thet Miss-
gärningzmån icke så länge som här til stedt är /
måge bliffua östraffade/ och synden i så måtto ta-
ga öfuerhanden / såsom ock ther ewoot/ then ö-
skyldige måtte sin Öskyldigheet til godho åth-
niuta / eller ock straffet icke sterpas öfuer then
bråkliges skuld/ therföre skal förb. wår Dom-
bassuande medh sine Adlesribus öfuersee alle

Liffzaker / then othur förb. Häredzhöfdingers /
Lagmans och Borgmästares och Råd; Dom-
böcker skärskoda / oss sedhan ther bredhe widh sitt
egit betänckande præsentera. Men i war siärran
fränwaru / giffue wi them Fullmacht at förkla-
re sigh på alle Hals och Liffzaker / och hwadh
the ther oppå för Förklarning giffuandes warde /
anten til Luf / Leem / Hächte eller Penlinge böte /
thet skal så fast gälla som wi thet giordt hadhe /
och aff wåre Ståthållare och Befalningzmån
strax och othan opphåldning effterkommit war-
da. Doch hwar någon finnas kunde / som Do-
maren til liffuet icke fria måtte / och likwål för
någre omständigheter skuld Christeligen wore /
honom til liffuet förskone / thet wele wi oss sielff-
ue förbehållit haffua.

XVII.

Til thet Siuttonde / Men althen-
stund wi förnimme många grossue offentlighe
Misgärningar skee i Landet / som ingalunda o-
than Gud; synnerlige Förtörnelse / och the een-
faldigas Förargelse benådhas kunna / så bliffua
samma Misgärningar som offtest ostraffadhe /
eller medh straffet på någre åhr eller eliest en lång
tidh fördrögd / alt fören / at man ther om först
haffuer måst sölia besteed hoos oss. Thersöre på
thet

20.
thet offentlig synd må andrem til wårnagel och
i wår straffat bliffua / så giswe wij wåre Landz-
höfdingar / Ståthållare och Befalningzmån/
hwar i sitt Låhn / Sulmacht och tilstånd efter lag-
lig / flitig / woga ransakning och doom / at råttas
öffuer efterskrifne misgärningar / som är / Råts-
terij wthi then op eller nedhstigande Linea, och
wthi then förste och andre Gradu lineæ inæqualis,
Tidelagh / Wåldtåcht / Barnamördande / witt-
terligt oppenbart mord / Råsuertij på Stogar /
å Almennewågar. eller annorstådes / Dråp som
steer medh Heemgång eller försåttigen / å Kyrkio
eller Tingzwågh / dogh så at ther medh procede-
ras efter föregången egen bekennelse och Doom
å Håredz eller Laghmans Ting / eller Rådhs-
stugur i Ståderne.

XVIII.

Til thet Adertonde / Processen belan-
gande / som i Råttegångerne brukelig wara skal /
ther medh skal hållas / efter som then i Tingmå-
la och Rådhsstugu Balken beskrisuen finnes.

XIX.

Til thet Nittonde / effter wij för-
nimme någor synd och orått som steer af Ryt-
tare och Knechter / bliffua ostraffat / för then or-
sack

saak skuld/at theras Ryttmästare/ Höfswidmån
eller andre Befalningzmån / tage them i hägn
och förswar vndan Rätten/tå wele wi här medh
strängelligen förbudit haffua / alle Ryttmästa
re/ Höfswidzmån och alle andre/at förswara nå
ghon aff sitt vnderhafuande Krigzfolck för Lag
och Stämme/ Vthan så wål Befålet som gemene
Ryttare och Knechter/ skole alt medhan the hem
ma eller i Borgläger äre/wara almänlig Landz
lagh vndergiffne/ och lisdha och vndgälla hwadh
Rätten tillsäger/ likewisi som andre wære Vnder
säter och Riksens Inbyggare/ effier som wi ock
i lika mätte Udelen wele förbudhit haffua/at för
swara eller friskalla någhon sin tienare vndan
Rätten och Tingzstämma. Vnderstår sigh nå
ghon at göra här emoot/han skal sielf swara til
then andres / så wål som sin egen Saak/ för oss
eller wår Doomhaffuande/ och sedhan ther hoos
straffas såsom wårt Förbudzbrytare och förach
tare.

XX.

Til thet Tiugunde / Men på thet
hwar och en theste bättre må wetta/ hwadh tidh
om Åhret han thenne wår Konungzlige Hof
rätt besökta skal/ tā haffue wi thet altså förord
nat/at han skal hållas två resor om Åhret/hwar
gång

21.
gång otta Wefor. Förste gång ifrån Valburgis
och in till Petri Pauli, Annan gång / ifrå Mårnes
so till Martini, På hwilke tider wår Præsident
medh samptlige sine förordnade Biffittare / skal
swara i Stockholm tilfädes / och ther slita och
åthskilla alle förb. årender / Ches emellan skal
anten wår Præsident eller vice Præsident, sampt
tree aff the andre / en aff Rijsfens Råd / en aff
Adel / och en lärdd och Laghsfahren altidh residere
i Stockholm / Och hwar någre Saaker kunde
ther anlange / anten them ther förrätte / eller ock
effter Sakernes wichtigheet til beqwämlighare
tidh upskjuta / och then eenfaldige klagande ther
om vnderätte.

At wij thetta således / som förb. står / stadgat
och ordinerat hafue / och affuarligen welc och be-
fale aff allom hållas skole / hafue wij thetta medh
egen hand vnder skrifuit / och lätit witterligen
hängia wårt Secret här nedhan före.

Actum Örebro then 10. Februa
rij / Åhr 1614.

10

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Second block of faint, illegible text, also likely bleed-through from the reverse side.

